

Курс «Класична греко-римська міфологія»: зміст і особливості викладання в початковій школі

Антоніна АЛЕКСЕЄВА,

вчитель класичної греко-римської міфології

Прагнення сучасних вітчизняних закладів середньої освіти до досягнення вагомих результатів пов'язане з опануванням кращих національних і світових освітніх традицій та духовних цінностей. Антична історія, міфологія, мистецтво та культура є міцним фундаментом європейської системи освіти і виховання висококультурної та інтелектуальної особистості.

Зазначимо: ці пріоритети відображено у новій концепції шкільної історичної освіти. Фахівцям і науковцям, які укладають навчальні програми, підручники і посібники, викладачам і методистам рекомендовано: роботу з вивчення та висвітлення всесвітньої і вітчизняної історії скеровувати за принципом цивілізаційного виміру історії, прагнути об'єктивно висвітлювати взаємовплив країн і народів, релігій у європейському історичному процесі щодо розв'язання глобальних і локальних проблем розвитку людства, загальнолюдського аксіологічного виміру; надавати пріоритет поглибленому вивченню культурних досягнень світових цивілізацій у різні історичні епохи.

Уперше в цьому проекті наголошено на важливості системного та глибокого вивчення античної культури, мистецтва як фундаменту людських цінностей; зародження і розвитку демократичних ідей, етапів становлення державності й громадянського суспільства.

Дослідженню означеного питання присвячено праці відомих у світовій історії та педагогіці дослідників античності, педагогів та методистів, а саме: К.Беккера, В.Бузескула, В.Віноградова, Р.Віпера, М.Гаспарова, П.Гіро, І.Гусманова, Я.Гуревича, М.Драгоманова, Ф.Зелінського, В.Кузищина, Н.Куна, Н.Карєєва, Ф.Коровкіна, Л.Кулікової, О.Немировського, О.Лосєва, М.Ростовцева, А.Тахо-Годі та ін.

Починаючи з 90-х років минулого століття, в нашій країні засновуються навчальні заклади нового типу – гімназії, ліцеї, колежі, колегіуми та приватні спеціалізовані заклади середньої освіти. Це спонукало педагогів і вчених до створення нової концепції змісту історичної, гуманітарної, профільної освіти для таких шкіл, і вперше реально з'явилася можливість відродження кращих традицій і досягнень вітчизняної системи класичної освіти.

На межі XIX–XX століть всесвітньовідомий дослідник античності і педагог, наш земляк, професор Ф.Зелінський обґрунтував методичну систему пропагування знань про античність, що охоплювала навчальні програми і посібники, які на той час називалися «керівництво» з вивчення античної спадщини культури, міфології та шедеврів мистецтв. Саме Ф.Зелінський, як талановитий захисник, прибічник класичної гуманітарної освіти, прагнув відродити інтерес широких кіл суспільства до класичної давнини [3; 4]. Його учень і соратник, також наш земляк, знаменитий випускник Житомирської гімназії антикознавець М.Ростовцев зазначав, що минув час, коли в уяві освічених людей грецький світ обмежувався берегами Аттики і Пелопоннесу. Грецький геній не лише створив неминущі цінності для самих греків, а й продемонстрував на той час небачену універсальність і гнучкість, здатність пристосовуватися до незнайомих умов і створювати в нерідному оточенні нові центри цивілізації, що поєднують з вічними творіннями грецького розуму все, що було цінного і плідного в місцевій культурі [5, с. 6].

Автор-розробник навчального курсу «Класична греко-римська міфологія» для початкової школи професор Л.Кулікова у своєму науковому дослідженні «Класична греко-римська міфологія в структурі шкільної історичної освіти» зазначає, що антична міфологія, історія і культура, на жаль, і донині залишаються елітарними предметами, які викладають лише в окремих спеціалізованих школах, гімназіях, ліцеях, колегіумах у рамках шкільного компонента або профільної системи освіти. Через багато різноманітних причин вони поки що не доступні всім бажаючим ознайомитися з античністю.

З часу заснування у Херсоні першої приватної спеціалізованої школи, яка надалі стала складовою НВК «Школа гуманітарної праці» (з 1992 р.),

розпочато науковий експеримент із розроблення та впровадження нового інтегрованого предмета історичного та культурологічного циклу – «Класична греко-римська міфологія». Певним підсумком роботи в цьому напрямі є розроблення, впровадження, апробація та видання навчальних програм та повного комплекту навчальних посібників Л.Кулікової: «Історія розпочиналася з міфів», у 3-х частинах; «Антична міфологія в текстах, схемах та задачах»; «Екологічна культура античності» та «Антична історія та міфологія. Історичний словник школяра» [5, с. 313]. Наукова концепція предмета, методичні розробки, численні науково-методичні статті і результати досліджень професора Л.Кулікової є основною базою та джерелом для подальшої роботи над удосконаленням цього курсу.

Програма курсу, на відміну від минулих років, розрахована на чотири роки початкової школи, календарний план був доповнений новими темами, в яких детальніше розглядаються особливості римської міфології, а також включено окремі теми, присвячені вивченню загальних питань історії античної культури.

Цей курс послідовно і системно вивчається в НВК «Школа гуманітарної праці» Херсонської обласної ради вже 20 років у початковій школі – з першого по четвертий класи. На *перших уроках* діти ознайомлюються з такими термінами і поняттями, як «історія», «епоха», «ера», «міф», «міфологія», «культура», «мистецтво» та ін.

Під час вивчення першого розділу «Герої Еллади» діти дізнаються, що в стародавній віці існувала цивілізація, яка подарувала всьому європейському суспільству найцікавіші міфи про життя і подвиги Геракла, подорожі аргонавтів за Золотим руном, подвиги Персея, Тезея, Прометейя [1; 2].

На цих уроках використовується така наочність, як: ілюстрації, портрети, слайди, відео, приклади

зображень грецької кераміки. Діти ознайомлюються з творчістю великих художників, які писали свої шедеври за сюжетами античних міфів (П.Батоні, «Геркулес на роздоріжжі»; А.Беклін, «Битва кентаврів»; Е.-К.Берн-Джонс, «Персей і граї», «Персей і Морські німфи» та ін.). Використовуються підготовлені ілюстрації для розфарбовування.

У *другому класі* вивчається розділ «Походження світу і богів Стародавньої Греції», матеріал якого дає змогу ознайомити учнів з образами олімпійських богів (Зевса, Гери, Посейдона, Афіни, Аполлона, Гермеса, Діоніса та ін.), їх життям і діями, дізнатися про життя міфічних героїв у підводному царстві Посейдона і підземному світі Аїда [2].

На основі знань, здобутих раніше, а також зважаючи на те, що учні вже добре засвоїли основні поняття курсу, орієнтуються в подіях, образах, історичних і географічних термінах, складних для вимови давньогрецьких імен, у *третьому класі* їм пропонують ознайомитися з поемами Гомера «Іліада» та «Одіссея». Під час вивчення цих міфологічних циклів активно використовуються малювання, розв'язування кросвордів, складання усних і письмових розповідей, надалі – більш складні завдання. Зокрема, на уроці під час вивчення теми «Викрадення Єлени, підготовка до війни» дітям пропонується висловити свою думку про вчинок Єлени, відповісти на запитання: чи можна покласти провину за початок війни тільки на Єлену? Більшість дітей відповіли приблизно так: «Єлена, звичайно, винна, що зрадила свою Батьківщину, родину і близьких їй людей, але вчинила ж вона це під чарами богині Афродіти, яка допомагала Парису. Тому я вважаю, що Єлену не можна назвати призвідницею початку війни, просто так сталося, що її красу використав Зевс, щоб покарати людей» (Аня, 3-А клас).

На уроці, присвяченому закінченню Троянської війни, дітям пропонують написати історичний твір

про улюбленого героя міфа, розповісти про нього, його подвиги і обов'язково висловити своє ставлення до цього героя. Проаналізувавши ці твори, можна зробити висновок, що улюбленими героями стали Ахілл – за його безстрашність, героїзм, неприступність, і Одисей – за свою кмітливість, мужність і, особливо, відданість друзям, родині та рідному місту.

У четвертому класі вводиться матеріал, присвячений вивченню розвитку римської міфології, особливу увагу приділяють аналогам грецьких богів у римській міфології. Діти ознайомлюються зі все-світньовідомими міфами, пов'язаними з історією заснування Риму (брати Рем і Ромул, Еней, побудова «Вічного міста», «Міф про викрадення сабіянок», «Як гуси врятували Рим», міфи, пов'язані з життям римських царів, та ін.). Також у четвертому класі проводяться узагальнювальні уроки з вивчення античної культури і повсякденного життя давніх греків і римлян: «Календар і свята», «Військові традиції», «Сім'я і виховання дітей», «Школа в античному світі», «Одяг», «Повсякденне життя давніх греків і римлян». Ми вважаємо, що саме ці уроки мають не лише велике пізнавальне значення, а й загальнокультурне та виховне щодо розвитку молодших школярів. Наприкінці чверті, на заключних уроках курсу організовується конкурс на знання «Міфів і легенд Давньої Греції та Риму» із врученням призів переможцям, а також виставки творчих робіт, малюнків, розповідей.

Під час вивчення міфів постають певні труднощі, пов'язані з тим, що діти в початковій школі ще не володіють основними знаннями з історії Давнього світу, географії, природознавства та ін. Тож передусім учитель має в доступній для молодшого школяра формі пояснити деякі історичні терміни, поняття,

з огляду на що використовуються історична та географічна мапи. Дітей, зокрема, цікавлять уроки з використанням географічної мапи Європи. Наприклад, під час вивчення теми «Сьомий подвиг Геракла: Критський бик» на мапі вчитель показує, як, минаючи острів Крит, Геракл, прямуючи Середземним морем, потрапляє на північний берег Африки, до Єгипту. Вивчаючи тему «Передісторія міфа про Золоте Руно» за допомогою мапи, учням легше уявити, який шлях торували аргонавти з Давньої Греції в далеку Колхиду (сучасну Грузію), які моря довелося їм подолати, які основні точки подорожі вони відвідали. Також під час вивчення міфа про Троянську війну вчитель показує на мапі, де знаходилася Троя. Географічна карта є помічником для розуміння того, який шлях троянець Еней подолав, аби з азіатського узбережжя, пропливши кілька морів, побувавши на різних островах, і, навіть, в африканському місті Карфагені, насамкінець все-таки дістатися до місця, де жили його далекі предки.

Використання мапи дає можливість учням пересвідчитися, що міфи мають реальну історичну основу, сприяє розумінню того, що в далекі від нас часи греки активно подорожували, освоювали нові території Європи, Азії і Африки. Тому ми ніколи не повинні забувати, що Україна свого часу стала рідною домівкою для античних греків, які на Північному узбережжі Чорного моря заснували більш як 150 полісів [5, с. 7].

Значний інтерес для школярів становлять уроки вивчення міфів, які є джерелами крилатих висловів і виразів, що дісталися нам у спадок від давніх греків і римлян. Багато європейців – французи та англійці, поляки та українці, німці і росіяни – використовують крилаті вислови і вирази, часто не підозрюючи, що справжнім джерелом їх походження є давньогрецька і давньоримська міфологія. Завдяки використанню на уроках крилатих слів, виразів, а також прислів'їв і приказок учні отримують уявлення про те, що такі людські цінності, як розум і освіченість, дружба і любов, слава і честь не змінилися з давніх часів, а мудре слово збереглося у віках і залишається актуальним і донині.

Вивчаючи давньогрецькі міфи, учні ознайомлюються з такими крилатими висловами, як «Авгієві стайні», «Яблука Гесперид», «Канути в Лету», «Танталові муки», «Ахіллесова п'ята», «Ріг достатку», «Нитка Аріадни», «Сізіфова праця», «Бочка Данаїд», «Яблуко розбрату», «Зі щитом чи на щиті», «В ріднім краї навіть дим солодкий», «Швидше! Вище! Сильніше!», «Що посієш, те й пожнеш» та ін.

У міфах Давнього Риму зародилися вирази: «Колесо Фортуни», «Марсове поле», «Вічне місто», «Не корись біді, сміливіше йди їй назустріч», «Страх дає ногам крила» та ін.

На наш погляд, доцільно змалечку розповідати дітям про видатних історичних особистостей, діячів і просто міфічних героїв. Важливим моментом у вивченні античних міфів є актуалізація уваги учня на постатях видатних історичних особистостей.

Наприклад, під час вивчення міфа про Троянську війну додатково вчитель інформує про німецького археолога Генріха Шлімана, який захоплювався міфологією. Завдяки вірі і завзятості він зумів втілити свою мрію – відшукати зруйноване місто. Розповіді про Гомера і Вергілія дають уявлення про те, як у давні часи люди передавали свої думки, як вони описували різні історичні події, людей, героїв, вплітаючи їх у міфічні сюжети. Ці розповіді допомагають учителю донести дітям інформацію про те, що завдяки працям античних авторів тексти багатьох міфів дожили до нашого часу.

Для розуміння того, як жили герої давньогрецьких і давньоримських міфів, в яких історичних умовах відбувалися описані в них події, декілька уроків присвячують вивченню окремих важливих, на нашу думку, тем античної культури. У четвертому класі вивчаються теми, присвячені звичаям, святам, опису повсякденного життя, військовим традиціям, сім'ї та побуту, вихованню та навчанню дітей у Давній Греції і Римі. Такі уроки викликають цікавість у дітей і дають їм можливість глибше зрозуміти сенс міфічних подій і образів, закріпити свої уявлення про ті часи.

Отже, вивчення авторського курсу «Класична греко-римська міфологія» дає можливість учням початкових класів отримати знання, за допомогою яких вони зможуть краще орієнтуватися в навчальному матеріалі під час вивчення давньої, всесвітньої історії, історії України та зарубіжної літератури в середній і старшій школі.

Курс «Класична греко-римська міфологія», що більш як 20 років тому був запроваджений у навчальному процесі НВК «Школа гуманітарної праці», дає змогу значно збагатити знання учнів, підвищити ефективність і результативність використання здобутих ними знань про античну культуру та міфологію, посилює вплив на формування моральної і громадянської позиції вихованців. Збагачення змісту сучасного шкільного історичного компонента такою складовою, як класична греко-римська історія, міфологія і культура, сприяє якісному оновленню системи шкільної освіти України.

На наш погляд, варто й надалі продовжувати викладання курсу «Класична греко-римська міфологія», вдосконалюючи та розширюючи методичний матеріал за темами курсу, зокрема, шляхом додаткових уроків з цього курсу для учнів старшої школи у класах, які не вивчали цього курсу в початковій школі. Доцільно також розробити й упроваджувати в навчально-виховний процес бінарні уроки з іншими навчальними курсами, що теж викладаються як спеціалізовані предмети («Історія релігії», «Рідний край», «Основи філософії», «Культурологія», «Театр»).

Література

1. *Белик Э.В.* Мифы и легенды Древней Греции: Боги и герои / Э.В. Белик. – Донецк: ООО ПКФ «БАО», 2008 – 336 с.
2. *Герои* Эллады. – М.: Мега, 1992 – 152 с.

3. *Зелинский Ф.Ф.* Сказочная древность Эллады / Фаддей Францевич Зелинский; Сост. Гусейнов Г., Илл. Орлова Л. – М.: Моск. рабочий, 1993. – 381 с.
4. *Зелинский Ф.Ф.* История античной культуры / Фаддей Францевич Зелинский. – СПб.: МАРС, 1995. – 380 с.
5. *Куликова Л.Б.* Классическая греко-римская мифология в структуре школьного исторического образования: Монография / Л.Б. Куликова. – К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 376 с.

Анотації

Антоніна АЛЕКСЕЄВА

Курс «Класична греко-римська міфологія»: зміст і особливості викладання в початковій школі

У статті висвітлено проблему формування знань про античну культуру під час вивчення курсу «Класична греко-римська міфологія» в початковій школі НВК «Школа гуманітарної праці» Херсонської обласної ради. Розглянуто основні етапи роботи над курсом. Обґрунтовано, що його впровадження сприяє якісному оновленню шкільної історичної освіти України.

Ключові слова: антична культура, початкова школа, класична греко-римська міфологія.

Антонина АЛЕКСЕЄВА

Курс «Классическая греко-римская мифология»: содержание и особенности преподавания в начальной школе

В статье освещена проблема формирования знаний об античной культуре в процессе изучения курса «Классическая греко-римская мифология» в начальной школе УВК «Школа гуманитарного труда» Херсонского областного совета. Рассмотрены основные этапы работы над курсом. Обосновано, что его внедрение способствует качественному обновлению школьного исторического образования.

Ключевые слова: античная культура, начальная школа, классическая греко-римская мифология.

Antonina ALEKSEEVA

Course «Classic Greco-Roman mythology»: maintenance and teaching features at elementary school

The article deals with the problem of knowledge formation about the Ancient culture in the study of the course «Classical Greco-Roman mythology» in elementary school of educational complex «School of Liberal Arts» of Kherson Regional Council. The considered the main stages of work on the course. The fact that its entrenchment proves qualitative upgrade of the classical school education in Ukraine.

Keywords: ancient culture, primary school, the classical Greco-Roman mythology.